

СТАНОВИЩЕ

От доц. д-р Катерина Илкова,

Преподавател по Художествено слово, Техника на говора и Правоговор в
НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов“, катедра „Сценична реч“

Живото, звучащо слово е феномена, който определя театъра като вид изкуство. От векове акустичната среда, в която той съществува, е предмет на изследвания и промени. Една от основните дисциплини в театралните училища и академии е техниката на говора, която предимно се занимава със звука. А именно: създаването на умения у актьора да възпроизвежда и насочва въздействащ звук, оформен в гласово-говорна партитура. Или по-точно – създаване на умения у актьора да работи със звуковите вълни така, че те да преодоляват максимално разстояние и то без да загубват параметрите, които ги определят като звучащо слово, носител на идеи и внушения.

Търсейки начин художествено въздействащото слово да достига до максимален брой потребители, през годините на радиоразпространение се появяват форми като радио и телевизионен театър, записи на словесни изяви върху различни носители – плочи, аудио и видео касети, CD, DVD и прочие. Новата задача пред актьори и режисьори бе формулирана като стремеж словото да остане носител на идеи и внушения, но вече в новата опосредствена от радиоразпространението среда. Този проблем, някак си, остана педагогически недооценен и не беше разработен категорично в учебни програми. Решението му се сведе до „спасяване поединично“, което зависеше предимно от личностните и професионални качества на отделните творци и педагози.

Същия стремеж за достигане до максимален брой зрители, доведе обаче театъра, особено през последното десетилетие, до активно ползване достиженията на техниката за пренос на звук на самата сцена. Това, разбира се, създаде нови предизвикателства пред актьори, режисьори, дори пред сценографи. Нарушаването на класическата театрална логика за пренос на звука от сцената към зрителя, чрез добавянето на технически средства в този контакт, не остави педагозите по слово равнодушни. Гласово-говорната педагогика се насочи към изследване на нови параметри, създаване на нови методологии и въвеждане на нови дисциплини. У бъдещите актьори трябваше да се създава умение не само за пряко насочване на звука към зрителя, но и насочване на звука към опосредствяващи комуникацията средства, без да се губи общуването и прекия контакт с публиката – умение включващо в себе си взаимноизключващи се положения – пряко, чрез непряко. Педагогиката по слово се изправи пред огромен проблем.

„Липсва възприета обобщаваща материя, която да систематизира отделните теоретични разработки върху звука като феномен с ясно оформен отпечатък в цялостната култура.“ – пише Петър Костов. Този цитат най-точно определя интереса ми към дисертационната му разработка. Заровени всеки в своя професионален проблем, пропускаме да се обърнем към други науки, които да подхранят търсенията ни в някаква област. Такава важна област е ЗВУКА. Смятам, че темата на Петър Костов, е от значение за развитието на звука в театъра, в съвременната медийна среда.

Още с твърдението си в увода, че „... способностите на звуковите продукти ще се разглеждат доколкото е възможно встрани от ярката светлина на „чистата“ комуникация и по-скоро паралелно с онези форми на изкуство, които те медиатизират.“, потвърди, че съм попаднала на точната образователно-научна разработка. Ако под „Звуковото съдържание“ започнем да разбираме не само „радио опосредствения звук“, а пренесем изводите към всички сфери на изкуствата и културата, изводите ще бъдат абсолютно адекватни.

Дисертационния труд на Петър Костов на тема „Фактори и инструменти на промяна в модела на потребление на звука и звуковите продукти“, без уговорки включва всички видове звукови изкуства, при които крайният, грубо наречен, потребител е най-важното звено. Без него се обезсмисля целия процес на създаване и комуникация (пренос).

С П. Костов се познавам повече от 7 години, от момента в който пътищата ни се пресякоха в звукозаписната компания „Александра аудио“. Първоначално аз бях представител на фирмата, изработваща специалните поставки за звукозаписната апаратура, а той – консултант при закупуването и позиционирането на съответната такава. По-късно аз започнах работа в същото студио като режисьор на дублаж, а той вече беше утвърдил се с професионализма си звукорежисьор. П. Костов е човекът, който с много търпение и точни практически съвети ме въведе в спецификата на звукорежисьорската работа така, че много бързо навлязох и бях в състояние да поставям конкретни режисьорски изисквания към актьорите, което повиши скоростта и качеството на дублажния процес.

Трудът отговаря на изискванията – състои се от увод, две части и заключение. Още в увода П. Костов подрежда прегледно проблемите „...на съвременната медийна среда“, които е констатирал и които обстойно ще анализира в труда си. След което посочва точно стъпките, които ще следва в повествованието си. Също в увода се появява констатация, която засяга пряко театъра и неговите жанрове, защото той също разчита на звуковото възприятие от страна на зрителя. Констатацията... „Новата визия изоставя слушането „само на звук“ като несамостоятелна, недостатъчна или пасивна дейност – като нещо, което трябва да се коригира или чрез „потребителска активност“ или чрез

“скъсване с миналото.“ Този цитат много точно улавя един от големите проблеми – изчезването на театрални форми, чието основно средство е словесно- звуковото въздействие. Проблемът не е в това, че изчезват, а че изчезват насилствено. За съжаление съпротивата от страна на зрителите е почти нулева. Друга констатация на П.Костов „ ..., господстващите футуризм и революционни намерения не са гостоприемни към артикулацията въобще. Съвременните нагласи все по-рядко разглеждат звуковото начало въобще като изразно средство, способно на самостоятелен художествен изказ, позволяващо пренос на идеи, състояния, чувства, търсене, мотивации и толкова много други.“, също потвърждава установената от мен тъжната истина.

Предоставените цитати са само част от мотивацията на Петър К. да започне изследване именно върху посочената тема. В увода се чете дълбоката му ангажираност в процеса на разработка на темата, чрез която да разбие изкуствено създадените манипулативни, „футуристични“ (в кавички) постулати, чрез които се отрича правото на съществуване на звука като самостоятелен продукт и користната му подмяна със „сродни“ (пак в кавички) форми.

Първата част на труда е озаглавена: „Форми, аспекти и конвенции на медийното представяне“. Въпреки препоръките да бъде отстранена и изложението да започне от втората част, П. Костов мотивирано и логично, с историческа точност в трите ѝ глави именувани: „Някои понятия поставящи звуковите продукти в медийна среда“; „Аспекти на медийното представяне“ и „Фактори по рецепцията на звуковия продукт в медийна среда“, защитава присъствието на тази част, като въвежда и доуточнява термини и анализира първоначалните предпоставки за поставянето на звука в „Медийна среда“.

Втората част, озаглавена „Съвременни промени в потребителския модел на звуковите продукти“, чрез петте си глави насочва вниманието ни както следва към: „Информацията като елемент на съвременната медийна среда“; „Съвременни насоки в средата за домашно възпроизвеждане“; „Стартиране на разпространителски практики по Интернет“; „Промени в съвременната среда за радиоразпръскване“ и „Културата на активния участник и особеностите на въздействието ѝ“, в които последователно се разглеждат различните съвременни средства за разпространение на звука, възникване, същност, проблеми на разпространението и самото крайно въздействие върху потребителя.

Тази втора част ме накара да се замисля за „ВРАГА“, за конкуриращи, предлагащи звуково внушение продукти, на самодейно ниво, които предизвикват интерес с провокативната си, често нецензурна визия. Но на подсъзнателно ниво набиват неправилни говорни и звуково-емоционални модели, несъзнателно третиращи от потребителя като „ПРАВЕЦИ ГО ИНТЕРЕСЕН И КОТИРАЩ СЕ“. Изводът на Костов, че: „друга причина за пищната визуализация на слушането в компютърна среда е стремежът към

преформулиране на естетическите нагласи...” – дава някои отговори на въпроса за подмяната на ценностната система на индивида в съвременното общество. „За „компютърно грамотния“ индивид – пише Костов – именно невъзможността да се уплътни времето на новата му играчка, превръща самостоятелното слушане в непълноценна дейност. Технологичната инфантилизация от по-горе, обаче е само едната страна на проблема – другата част трябва да се потърси в заместващия ефект на дразненето: сугестивно въздействие намаляване на когнитивните ни способности.“ Тази констатация дава повод да се замислим за една от причините за състоянието на образованието у нас днес като цяло. Цитатът „Незабележимата подмяна – фалшификацията на едни предлагани неща (технологии, програмни продукти и т.н.) с други. Задълбочен анализ на тази фалшификация, водеща до качествени промени в съзнанието – технологичността фалшифицира идейността. Технологиите „напредват“, а изкуствата се подменят.“- обрисуват доста песимистично съвременността. (236) Но извода, че „... особено непопулярната идея, че търсенето на максимално качество в медийната сфера /...../ не е напълно несъвместимо с рамките налагани от пазарната реализация. Това съвместяване обаче поставя особено строги изисквания към творческата воля, производствената дисциплина, образователния ценз, специализацията, професионализма и усещането на принадлежност – все дългосрочни задачи.“ – все пак впръсква оптимизъм в обрисуваната до момента песимистична картина.

Не бих искала да продължа разсъжденията си, за които трудът на П. Костов дава нееднозначни поводи, защото ще изпадна в дълги есеистични анализи. Самото желание за такива вече са знак, че изследването и изводите в труда на П.Костов са не само приноси, но и биха послужили като отправна точка за нови търсения, не само в областта на звуковите масмедии.

Внушителния обем на дисертационния труд се оправдава от многопластовото изследване на проблемите на триединството звукосъздаване – разпорстранение – възприемане(въздействие), които са определящи не само в музиката, но и в театъра, киното и други звукови изкуства.

Списъкът с използвана литература също е внушителен, което говори за детайлно и задълбочено изследване на разглежданите проблеми.

Прави впечатление извода в Заключение, а именно: „... задачата на настоящия труд беше да посочи замяната на качеството и доверието със съвременни сурогати и да потърси причините. А такава замяна очевидно се случва и то повсеместно – едва ли има по-наситена от звук медийна /а и не само медийна/ среда като настоящата - толкова изобилие от възможности, евтини до почти безплатни, достъпни, леки, преносими, облачни, персонализирани, шарени (което е странно за звук) и много други, понякога трудно поддаващи се на дефиниция и елементарна логика. Откритите причини отчасти се дължат на мимолетните удобства от по-горе, донякъде и на

„блясъка“ на новото, но във всички случаи количествената замяна си остава много по-изгодното начинание.“ (стр. 298). Тази констатация напълно е валидна и за другите видове изкуства, в частност и за театъра и неговите форми. Тъй като всичко в съвременността е подчинено на информацията, информационните технологии, тяхната съдържателност и развитие, те неминуемо се отразяват върху целия ни живот.

Като финал на повествованието си П.Костов избира цитат от Драматурга Р. Форман, който констатира особеностите на съвременната културна среда така: „... днес, виждам сред нас (мен включително), замяна на сложната вътрешна наситеност с нова персона – развита под натиска на информационното претоварване и технологията на „незабавно достъпното“. Новата персона се нуждае от все по-малко от вътрешния репертоар на богатото културно наследство – ние всички се превръщаме в „палачинкови“ хора – разпръснати нашироко и тънки, за да се свържем в голяма информационна мрежа, достъпна с едно натискане на копче.“ П. Костов ненапразно привежда посочения цитат като финал на труда си. Той осъзнавайки песимизма на сегашното състояние, което повърхностно се квалифицира като „забързано ежедневие“. Но това е клише. Вследствие на задълбочени изследвания като настоящия дисертационен труд, ще можем да конкретизираме, „заболяванията“ и в другите сфери на науката, образованието, бизнеса – бита ни като цяло.

След всичко казано до тук, определям дисертационния труд като интердисциплинарен и приносен.

Изразявам своята подкрепа и предлагам на журито да гласува ЗА присъждане научнообразователна степен ДОКТОР на кандидата Петър Костов.

Доц. д-р Катерина Илкова